IR-RUMANZ MALTI TA' ŻMIENNA: L-IDENTITÀ TA' L-ANTI-EROJ

Stephen Bonanno

It-tendenza lejn nofs u tmiem is-seklu l-ieħor kienet li tingħata aktar importanza lill-individwu milli lill-kotra. Dan tixhdu tajjeb il-filosofija Eżistenzjalista, li bil-maqlub ta' dik Idealista, issa l-lenti li minnha jħares il-filosfu bdiet tiffoka fuq l-individwu, u mhux fuq il-kotra. Anki f'oqsma oħra tal-kultura bdiet tinħass din il-bidla – mat-twaqqif tas-Soċjetà Teosofika fl-Istati Uniti fl-1875, din il-bidla ta' fehma ħadet spinta aktar 'il quddiem, u għalhekk din is-soċjetà għenet biex isir dan l-iżvilupp importanti li kellu jħalli influwenza kbira fuq is-soċjetà. Max Stirner, fix-xogħol tiegħu "Der Einzige und sein Eigentum" (L-Individwu u l-proprjetà tiegħu) ħareġ bl-idea li l-individwu f'soċjetà magħluqa għandu l-forza meħtieġa li jikkumbatti l-problemi li jifilġuh.

L-influwenza fuq il-letteratura hi ċara: filwaqt li fir-rumanz tradizzjonali l-enfażi kien fuq is-sagrifikazzjoni ta' l-individwu (l-eroj) għall-kotra, issa l-awturi ta' l-era moderna, persważi mis-saħħa ta' l-individwu, tellgħu fil-wiċċ lill-individwu u warrbu fil-ġenb il-kotra. Anki r-rumanz Malti ġie influwenzat minn din ir-rivoluzzjoni. Fejn qabel ir-rumanz kien ikkaratterizzat minn serbut ta' karattri, l-awtur Malti ġdid iddeċieda li jkun biżżejjed li l-"plot" jitfassal fuq karattru wieħed (u għalhekk, bil-kuntrarju għar-rumanz tradizzjonali, il-kotra ġiet issagrifikata għall-individwu). L-anti-eroj Malti huwa wkoll dixxendent ta' dak Ewropew: l-individwu li peress li jħossu differenti minn u kuntrarju għall-bqija tas-soċjetà jiddeċiedi li jingħalaq fih innifsu u jhejji għat-tiftixa solitarja (jew kważi) tal-Verità.

Il-biża' tal-barrani hi li din id-dinja ma nħolqitx biex tilqa' l-bżonnijiet ta' l-ispirtu uman. Għalhekk għalih il-ħajja kif sabha hi bla valuri, żifna bla sens, logħba li r-regoli li fuqhom tintlagħab ma jinftehmux. L-isfida li jagħmlilna Schopenhauer fil-filosofija tiegħu tibqa' tidwi f'widnejn il-barrani: "Nothing can, in fact, be given as the end of our existence but the knowledge that we had better not be"; x'jissuġġerixxi l-filosfu huwa ċar ħafna: ġaladarba l-ħajja hi bla sens, ir-rieda ta' l-individwu li jgħix trid tiġi miċħuda. Kull raġel u mara jħossu dawn l-impulsi, iżda jagħrfu li jagħtu dehra aktar ċivilizzata u razzjonali lil xi ħaġa li hija intrinsikament selvaġġa, diżorganizzata u irrazzjonali, permezz tal-filosofija u r-reliġjon. Iżda l-barrani jrid jikseb il-verità, u akkost ta' kollox. Anki jekk m'hemmx lok għat-tama, il-verità trid tingħad.

Nietzsche ried li joħroġ lill-bniedem minn dan l-isqaq ta' dagħbien fejn tefgħu Schopenhauer. Għalhekk ried l-ewwelnett jikkumbatti l-"Le" għall-ħajja, u sostna li l-bniedem għandu jaċċettaha, anzi jieħu kemm jista' jkun minnha. Iżda biex jagħmel dan ried li jsib soluzzjoni għan-Niħiliżmu Schopenhauerjan: l-ewwel pass hu li jibni valuri ġodda, li l-"Obermann" kellu jimxi fuqhom. It-triq hija twila u iebsa, u f'Zarathustra jqabbilha max-xogħol iebes li għandu "tight-rope walker": "Man is a

rope, fastened between animal and Superman – a rope over an abyss. A dangerous going-across, a dangerous wayfaring, a dangerous lookingback, a dangerous shuddering and staying-still". Ma' l-iċken żball li tieħu taqa' minn fuq il-ħabel u ssib ruħek fl-irdum. Il-barrani wkoll iddeċieda li jiċħad il-"Le" Schopenhauerjana, u jieħu t-triq ta' Nietzsche. Colin Wilson iwissi dwar is-sogru li l-individwu jieħu meta jaqbad din it-triq: "Unless he can evolve a set of values that will correspond to his own higher intensity of purpose, he may as well throw himself under a bus, for he will always be an outcast and a misfit."

Għall-anqas l-alternattiva ta' Nietzsche tagħti lill-barrani skop għalfejn għandu jgħix (Colin Wilson jaqbel ma' dan, u jgħid li "... once this purpose is found, the difficulties are half over").

Dr. Rieux f'*La Peste* ta' Camus, Rocquentin f'*Nausea* ta' Sartre, K. f'*The Trial* ta' Kafta, Fredu Gambin f'*Il-Gaġġa* u Samwel f'*Samuraj* ta' Sammut u Baruk f'*L-Istramb* ta' Friggieri kollha jagħmlu ħilithom biex jeħduha kontra l-valuri mħaddna mill-kotra tas-soċjetà, u jfittxu li minn dan il-kaos isawru l-valuri l-ġodda li jridu jħaddnu, opposti għal tal-kotra. Ir-rumanzi jagħrfu jistudjaw u janalizzaw din il-ġlieda interna ta' l-individwu, waħdu u kontra l-bqija tas-soċjetà.

Il-barrani, bħala karattru, huwa stramb (meta tqabblu, għall-anqas, mal-bqija tas-soċjetà) u introvert. Fredu Gambin isibha bi tqila li joħroġ fil-beraħ, li jikkomunika mal-bqija tas-soċjetà. Iżda meta jirnexxilu jagħmel dan, qatt ma jikkomunika mal-bqija, għax donnu hu jitkellem b'lingwa barranija. Ipprova jinfiltra fil-klabb psewdo-teatrali tal-kappillan tar-raħal, iżda ma nftihemx. Għax għall-kappillan, xi dramm bħal "The Orchard" ta' Chekov, li Fredu ried li jinħadem fuq il-palk, kien biss ħela ta' ħin.

Baruk ukoll ipprova jikkomunika – biex permezz ta' dik il-komunikazzjoni jifforma l-valuri l-ġodda (wara li jkun għadda mill-għarbiel il-valuri ta' l-oħrajn). Għall-ewwel, meta kien fl-Università, dan ipprova jfittxu fil-Professur li kien jgħallmu l-Filosofija, li Baruk kien jidolizza. Iżda bla mistenni, jisma' bl-aħbar tal-mewt tal-Professur – aħbar li tolqtu fil-laħam il-ħaj; it-torri ta' l-avorju li kien irnexxielu jibni, issa ġġarraflu u spiċċa fix-xejn. Lanqas tad-dar ma kienu jifhmuh, kien "stramb" għalihom – il-bniedem għandu xeħta li lil min ma jifhimx, u jarah differenti minnu, itih it-tikketta ta' "stramb". Bħal fil-każ ta' l-eroj f'*The Country of the Blind* ta' H.G. Wells: in-nies jakkużawh li hu marid u nevrotiku, u hu jwieġeb "In the country of the blind, the one-eyed man is king." Il-barrani jaf li hu marid, iżda jaf ukoll li hu qed igħix f'soċjetà marida, iżda li min-naħa tagħha dan ma tafux.

Għax il-barrani għandu l-fakultà, kif jiddeskrivi Henri Barbusse f'*L'Enfin,* li jara aktar fil-fond mill-oħrajn ("he can see deeper into things"). Din l-introspezzjoni tgħinu biex jikxef il-valuri foloz ta' l-oħrajn: "Kien il-Ħadd fil-għodu u fuq kull naħa tat-triq li tieħu mill-knisja għaċ-ċimiterju n-nies kienet miġbura biex tara l-banda għaddejja. Mid-dehra ta' wiċċhom kienu qishom insew iż-żufjett li kienu jagħmlu bih meta kien għadu jdur fosthom, fuq riġlejh, jixxengel 'l hawn u 'l hinn, b'sakra fuqu ma jarax art". *(Il-Gaġġa).*

Il-kotra ta' l-individwi fis-soċjetà ma jagħmlux dan – anzi jilqgħu l-valuri tradizzjonali (li għall-barrani huma ħafna drabi anti-kulturali). Anzi, min jipprova

jiddevja minnhom, jikser il-liġi morali u soċjali. Hekk ġralhom individwi bħal Fredu, Baruk u Samwel. Minħabba li għandhom il-fakultà li jaraw fil-fond fl-affarijiet, skoprew li s-soċjetà Maltija li kienu qegħdin igħixu fiha hi miżgħuda b'valuri foloz u dekadenti għax spiċċa żmienhom. Għalhekk jeħduha bl-ikreh kontra l-istituzzjoni tradizzjonali, individwalizzata permezz tal-kappillan, il-każin tar-raħal u l-familja tradizzjonali.

Wara li ma jirnexxilhomx jiftħu komunikazzjoni mal-bqija, jingħalqu fihom infushom. Meta jitkellmu aktar jinqdew bil-monologu. Ftit huma l-mumenti fir-rumanz fejn il-barrani jiftaħ diskussjoni ma' nies oħra. Dan jipprova jagħmlu biss ma' dawk l-oġġetti (nies jew annimali) li jkun irid jinkludi fid-dinja l-ġdida li jrid jibni. F'*Samuraj* Samwel barra l-monologi, jitkellem mal-Poeta (il-parti l-oħra ta' l-anti-eroj, għax Poeta+Samwel=Sammut), ma' l-għarusa tiegħu, u mal-qattusa. Dawn il-karattri huma inklużi fid-dinja tas-Samuraj għax barra (skond hu) li huma jifhmuh, huma wkoll imsoffija mit-tebgħa li tkerrah lill-bqija tas-soċjetà: "Dar-razzett u dar-raba' nagħmilhom Ġenna ta' l-Art, u niġu ngħixu fih int u jien." *(Samuraj).*

L-anti-eroj m'għandux biss il-ġlieda mal-bqija tas-soċjetà: il-konflitt qiegħed ukoll fih innifsu, miegħu stess. Il-kritiċi tal-letteratura moderna jiddeskrivu dan, fit-termini ta' Nietzsche, bħala l-"Janus-faced Novel"; l-ambigwità tal-karattru li għandu wiċċ iħares lejn naħa, u wiċċ ieħor li qiegħed iħares f'pożizzjoni l-kuntrarju ta' l-oħra. Baruk jipprova jfittex il-valuri l-ġodda fis-Seminarju, bħala Seminarista. Hawn jibdew jiġuh ħafna konflitti, bir-riżultat li filli f'mument ikun qed jaħseb favur ħaġa, filli f'mument ieħor jaħseb bil-kuntrarju ta' qabel. Forsi l-qofol ta' dan il-konflitt jinsab fil-versi li ġejjin: "Baruk qabad id-djarju u kiteb f'paġna oħra, 'il bogħod minn fejn ħażżeż il-ħsibijiet tal-priedka: 'Il-liġi hi kontra n-natura. Mela Alla kontra n-natura? U n-natura hi Alla. Mela Alla kontra Alla? Jekk Alla jridna nsiru nafuh bis-saħħa ta' dak li nemmnu li hu nnifsu tana, l-ewwel pass tagħna lejh hu l-aċċettazzjoni ta' dak li aħna, għax aħna li aħna bis-saħħa tiegħu'." *(L-Istramb).*

Anki Samwel, li jkun qiegħed jitbiegħed mill-valuri Kattoliċi, jiġuh mumenti fejn jibża' mill-kastig t'Alla. Dan il-konflitt kontinwu ġewwa fih, però, ikompli ħafna drabi jsaħħu fit-tiftixa tiegħu għall-valuri l-ġodda (l-istess bħall-barranin l-oħra).

Colin Wilson iwissina li ladarba l-"outsider" ma jirnexxilux jilħaq l-ideali tiegħu, "he can jump straight into a bus". Fil-*Gaġġa* Frans Sammut jispiċċa b'ċertu ottimiżmu, għax ma jagħtix ħjiel dwar kif seta' spiċċa Fredu Gambin fl-art barranija. Seta' sab l-istat li pprova jilħaq, iżda seta' sab ukoll ambjent dekadenti ieħor. Jekk tieħu *Samuraj* bħala kontinwazzjoni tal-*Gaġġa,* l-istampa tkun differenti għal kollox.

Baruk u Samwel it-tnejn jaqtgħu qalbhom li qatt jistgħu jibnu dinja b'valuri ġodda. It-tentattiv ta' Baruk li jsib is-serħan fis-Seminarju spiċċalu fix-xejn, għax intebaħ li l-bqija kienu differenti ħafna minnu, u ma setax isib postu; "Kemm kienu preċiżi, u kemm kien stramb Alla tagħhom. Għalhekk, id-disperazzjoni: "Moħbi taħt il-kutri, seħet il-ħolm, il-vokazzjoni, il-kliem sabiħ tas-superjuri, il-klikek kuntenti u d-daħk biered ta' sħabu, u 'l ommu u 'l missieru, il-karattru tiegħu, lilu nnifsu minn fuq s'isfel." *(L-Istramb).*

L-aħħar attentat taż-żewġ barranin hu li wieħed ikollu relazzjoni sesswali ma' prostituta, u l-ieħor jirtira kompletament fir-razzett. Id-daqqa ta' ħarta għal Baruk tiġi meta jiskopri l-artifiċjalità min-naħa tagħha, minkejja l-imħabba sinċiera li offrielha hu: "Ma kienx hemm għalfejn jerġa' jsemmi l-imħabba. Baxxa rasu u ħareġ 'il barra". *(L-Istramb* – Kap 15). Id-daqqa ta' ħarta għal Samwel kienet meta anki l-maħbuba tiegħu, imbuttata mill-bqija tas-soċjetà, m'aċċettatx il-valuri l-ġodda tas-Samuraj; hi riedet tarbija minn għandu imma hu ma setax. L-att finali jseħħ meta d-dinja tiegħu tiġi invaduta mill-"Bhejjem moqżieża" (il-pulizija, il-kappillan u t-tabib).

Is-suwiċidju kellu jkun l-att finali. Minkejja l-"Iva" għall-ħajja ta' Nietzsche, id-dagħbien fl-istat ta' dlam li fih poġġieh Schopenhauer hu kbir wisq għall-barrani Malti. Fil-każ tas-Samuraj iseħħ permezz ta' ritwal; l-ewwel jaħraq ir-remissa, imbagħad iniżżel b'saħħtu kollha fuq ġismu x-xafra għal diversi drabi. Dan ifisser li s-Samuraj ipprefera li joqtol lilu nnifsu milli jċedi għall-ideali tiegħu (karatteristika tas-Samuraj Ġappuniż) – rebħa morali aktar milli disfatta personali. Fil-każ ta' Baruk, dan ukoll ittanta jikkommetti suwiċidju, iżda ma rnexxilux.

Biblijografija

Thus spoke Zarathustra; F. Nietzsche, Penguin Books, 1985
Samuraj; Frans Sammut, K.K.M., 1975
Il-Gaġġa; Frans Sammut, Lux Press, 1971
L-Istramb; Oliver Friggieri, Gulf Publ., 1980
The Outsider; Colin Wilson, Picador, 1978
The Ironic Vision in Modern Literature; C.I. Glicksberg, Martinus Nijhoff, The Hague, 1969
Modernism; M. Bradbury, J. McFarlane (ed.), Pelican Books, 1983.

* * *